

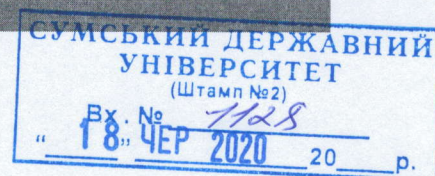
ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професор, члена-кореспондента Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки та техніки України Гаращука Володимира Миколайовича на дисертацію Почанської Олени Сергіївни «Адміністративно-правове забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук із спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. За останні роки в Україні послідовно прослідковується тенденція до удосконалення законодавства України з урахуванням реалізації загальновизнаних принципів і норм міжнародного права й міжнародних договорів. Не винятком в цьому питанні є і проведення реформи пенітенціарної служби України. Забезпечення прав, свобод і законних інтересів засуджених до позбавлення волі осіб на рівні міжнародних стандартів, на даний час є актуальним та проблематичним питанням не тільки для України, а й для інших багатьох країн. Удосконалення адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі продовжує бути одним із пріоритетних напрямків діяльності держави на сучасному етапі, адже досягнення вказаної мети дозволить створити ще один ефективний рівень механізму функціонування системи забезпечення прав таких громадян.

Своєчасність та актуальність обраної теми дисертаційного дослідження визначається необхідністю вдосконалення адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні та приведення їх у відповідність із європейськими стандартами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., планів науково-дослідних і

дослідно-конструкторських робіт Харківського національного університету внутрішніх справ, зареєстрованих в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації на 2014 – 2018 рр.: «Правоохоронна функція української держави» (номер державної реєстрації 0113U008192), «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (номер державної реєстрації 0113U008197).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Належний ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на сімнадцять підрозділів, висновків й списку використаних джерел.

Метою дисертаційного дослідження є визначення сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, а також основних напрямків його розвитку та подальшого удосконалення.

Науково-теоретичним підґрунтям для виконання дисертаційного дослідження є праці фахівців у галузі загальної теорії держави і права, теорії управління, адміністративного права, конституційного права, міжнародного права, кримінального та кримінально-виконавчого права, інших галузевих правових наук, а також філософії, політології та соціології. Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які визначають засади адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні. Інформаційну і емпіричну основу дослідження становлять узагальнення вітчизняної та міжнародної практики поводження із засудженими, аналітичні статті, правова публіцистика, довідкові видання, статистичні матеріали з даних питань.

Ознайомлення із дисертаційним дослідженням дає підстави для висновку, що основні положення і висновки, які виносяться авторкою на захист, мають відповідний ступінь наукової новизни. Підґрунтям цих, на мою думку, в більшості випадків, обґрунтованих та достовірних висновків, які доповнюють існуючі позиції науковців або по-новому надають вирішення існуючих проблем, виступають достатні методологічна, теоретична, інформаційна та джерельна бази.

Характеристика змісту роботи.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії, які дозволили авторці аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є однією з перших спроб на узагальненому рівні, з використанням сучасних методів пізнання та урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, що дозволило обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань.

У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Зокрема, в дисертаційному дослідженні правовий статус осіб, що відбувають покарання у виді позбавлення волі, було визначено як сукупність їх прав, свобод і обов'язків з відповідними обмеженнями, конкретизацією та доповненнями, що передбачені нормами кримінального, кримінально-

виконавчого та інших галузей права, а також впливають з вироку суду та особливостей режиму відбування покарання (с. 128).

Здобувачка здійснила ґрунтовний історичний аналіз та слушно відзначила, що за десятиліття радянської влади було створено потужну уніфіковану карально-виконавчу систему на базі Основ кримінального законодавства СРСР та союзних республік, Основ виправно-трудового законодавства СРСР та союзних республік, і, відповідно — Кримінального кодексу УРСР і Виправно-трудового кодексу УРСР, яка повністю відповідала потребам існуючого у той час режиму, а чинне виправно-трудове законодавство, що діяло на теренах України, майже не приділяло уваги правовому статусу засуджених, особливо в частині визнання та забезпечення прав і свобод громадян, засуджених до позбавлення волі (с. 129).

Підсумовуючи існуючі підходи до визначення структури правового статусу, авторка встановлює, що в загальному масиві елементів, які складають структуру правового статусу суб'єктів забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, ключовими елементами для аналізу їх діяльності є завдання та функції суб'єктів, а також їх компетенція (адміністративні повноваження) (с. 210).

З'ясовано, що зміст і спрямованість діяльності основних суб'єктів забезпечення прав осіб, засуджених до позбавлення волі в Україні визначається їх головними завданнями, до яких віднесено охорону, захист інтересів засуджених осіб, відновлення порушених прав, створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів засудженими шляхом створення ефективної системи забезпечення прав і свобод засуджених осіб, яка б відповідала основним вимогам міжнародних пенітенціарних стандартів та нормам сучасних світових документів у галузі прав людини (с. 216).

Аналіз основних наукових підходів до характеристики сутності та структури компетенції як ключового елемента адміністративно-правового статусу дозволив авторці визначити її як сукупність юридично встановлених

повноважень (прав і обов'язків) конкретного суб'єкта, що визначає його місце у системі зв'язків з іншими суб'єктами адміністративних правовідносин. Варто підтримати висновок дисертантки, що компетенція суб'єктів забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, має розглядатися як такий елемент структури їх адміністративно-правового статусу, що визначає законодавчо визначене коло повноважень, спрямованих на здійснення покладених на них завдань та функцій, пов'язаних з безпосереднім здійсненням діяльності щодо забезпечення, охорони і захисту прав громадян, засуджених до позбавлення волі (с. 211).

На підставі розгляду основних наукових підходів до аналізу сутності та змісту юридичних гарантій, правові (юридичні) гарантії прав і свобод засуджених в дисертаційному дослідженні визначено як систему законодавчо закріплених засобів, умов, прийомів та способів, що спрямовані на забезпечення реалізації прав і свобод засуджених осіб, а у випадку їх порушення чи необґрунтованого обмеження — на регулювання діяльності відповідних суб'єктів щодо їх охорони та захисту (с. 328-329).

Аналіз чинного законодавства, що закріплює основи взаємодії основних суб'єктів у сфері забезпечення прав і свобод осіб, засуджених до позбавлення волі в Україні, у тому числі адміністративно-правових засад механізму розподілу їх функцій та повноважень, дозволив відзначити, що питання організації та координації взаємодії суб'єктів забезпечення прав і свобод засуджених майже не регулюються в адміністративному законодавстві, відомчих нормативно-правових актах, а наявні норми мають або вкрай загальний характер, або, навпаки, стосуються лише окремих моментів взаємодії в межах певного виду діяльності (с. 408-409).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Поряд з позитивною в цілому оцінкою дисертації Почанської О.С., вважаю доцільним висловити критичні зауваження щодо окремих її положень і висновків. Деякі висновки дисертантки носять здебільшого описовий характер, що утруднює їх практичну реалізацію. У роботі

висловлена низка міркувань, що викликають заперечення, хоча самі по собі вони відносяться до дискусійних теоретичних та практичних питань.

1. Авторка робить висновок про те, що найбільш дієвим механізмом забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, є нормативно-правові засоби (гарантії) (с. 329) та в подальшому характеризує види таких гарантій з визначенням класифікації лише окремих їх видів (с. 330-332). Однак, доцільно було б запропонувати загальну класифікацію нормативно-правових засобів (гарантій) в даному контексті, а не лише окремих їх видів.

2. У роботі відзначено, що правовий статус осіб, що відбувають кримінальне покарання у виді позбавлення волі, має міжгалузевий характер, оскільки регулюється не лише нормами кримінального, кримінально-виконавчого права, але й нормами конституційного, адміністративного, трудового, цивільного, сімейного та інших галузей права (с. 128). Доречним би у даному випадку було б навести приклади конкретних норм конституційного, адміністративного, трудового, цивільного, сімейного та інших галузей права, які регулюють правовий статус осіб, що відбувають кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі в Україні та провести їх чітке відмежування з адміністративними та нормами кримінально-виконавчого права. У свою чергу хотілося б побачити більш чітку класифікацію адміністративно-правових способів забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі у порівнянні їх з заходами, які врегульовані кримінальним та кримінально-виконавчим законодавством.

3. Позитивно оцінюючи намагання здобувачки визначити елементи складу правового статусу суб'єктів забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні та виділення серед них трьох основних блоків: цільового; структурно-організаційного і компетенційного (с. 153), слід зазначити, що авторка не наводить належне обґрунтування такої класифікації, що у подальшому призводить до, фактично, значного повтору викладення матеріалу у підрозділах 2.2. «Завдання та функції суб'єктів

забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні» та 2.3 «Адміністративні повноваження суб'єктів забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні». Такий повтор, можливо, зумовлений і тим, що в теорії управління «функція» та «повноваження» часто розглядаються як тотожні.

4. В дисертації досліджено сучасні міжнародні стандарти у галузі прав людини та можливості їх використання в адміністративно-правовому забезпеченні прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні (с.333), проте, майже не досліджено європейський досвід адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі та можливості його використання в Україні. Доцільно було б поглянути на дану проблему з точки зору європейського досвіду та визначити перспективи адаптації національного законодавства у цій сфері на конкретних прикладах європейських країн, а також в контексті реалізації Україною зобов'язань взятих в рамках Угоди про асоціацію.

5. Відсутність чіткої межі між адміністративно та кримінально-правовими заходами забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі (хоча дійсно, таку межу окреслити складно, оскільки заходи кримінально-виконавчого права також можна віднести до управлінських), призводить до того, що у підрозділі 4.2. «Напрямки розвитку адміністративного законодавства, що регулює забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні» авторка постійно повертається до аналізу нормативної бази, яка традиційно відноситься до кримінального та кримінально-виконавчого законодавства.

6. Обравши таку цікаву тему, авторка, чомусь уникає таких, на мій погляд актуальних питань, як межі «самоусунення» держави від вирішення проблем, що існують в Україні, щодо забезпечення прав засуджених до позбавлення волі. Одним з таких «болючих», на мій погляд питань є питання здача у концесію приватним особам закладів виконання покарань.

Чомусь у неї іноді не вистачає сміливості заперечувати відвертим помилкам деяких науковців. Наприклад, вона погоджується з думкою Ю. Чеботарьової, що до системи механізму реалізації та охорони (захисту) прав, свобод і законних інтересів засудженої особи слід віднести суд (с. 136). Куди ж тоді подіти принцип неупередженості суду? Його сторона — закон, а не інтереси засудженого. До речі, поки іде суд особа ще не є засудженою...

7. На с. 398 дисертаційного дослідження авторка вказує, що для вирішення проблеми подальшого реформування пенітенціарної системи України з метою беззаперечного дотримання прав людини та громадянина і гуманізації кримінального-виконавчого механізму передбачено прийняття Закону України про пенітенціарну систему, яким би врегульовувалися питання оптимізації діяльності органів пенітенціарної системи та їх взаємодії з іншими суб'єктами у сфері забезпечення прав і свобод осіб, засуджених до позбавлення волі в Україні. Вважаю, що це доволі слушна пропозиція і у контексті даної роботи було б дуже доцільно запропонувати авторці зміст та структуру такого Закону.

Водночас, наведені спірні точки зору і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертанткою. В дослідженні авторці вдалося досягти його мети.

Практичне значення одержаних результатів.

Наведені в авторефераті дисертації положення можуть бути застосовані не тільки в науково-дослідній сфері як основа для подальшого розроблення теоретико-правових питань адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, а і у правотворчості при опрацюванні змін та доповнень до нормативно-правових актів, які регламентують діяльність із забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, а також і у навчальному процесі.

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Аналіз тексту дисертації дозволяє відмітити, що авторкою здійснено комплексне вивчення, теоретичний аналіз, осмислення та розгляд доктринальних ідей та практичних аспектів щодо адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні з наступним обґрунтуванням теоретичних положень і формулюванням рекомендацій щодо напрямків і перспектив його подальшого розвитку. Використання належної методологічної та інформаційної основ дисертаційного дослідження надало можливість отримати нові науково обґрунтовані результати, які мають як теоретичне, так і практичне значення для подальшого вдосконалення адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні.

Повнота висвітлення результатів дослідження.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено в одноосібній монографії, 24 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, 12 тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Загальний висновок.

Усе викладене дає підставу для висновку про те, що дисертаційне дослідження «Адміністративно-правове забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретну наукову проблему, що має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених завдань, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам

Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Почанська Олена Сергіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри
адміністративного права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України,
заслужений діяч науки та техніки України

В. М. Гаращук

Підпис	<i>Гаращук В. М.</i>
Засвідчую	<i>Гаращук В. М.</i>
Нач. ВК	<i>Гаращук В. М.</i>
	<i>19 05 2020</i> р.